

MUSIK SOM IDENTITET

Den nyligt afdøde neurolog Oliver Sacks skrev i 1995 et essay, „The Last Hippie“,¹ som i 2011 blev filmatiseret med titlen „The Music Never Stopped“ (instrueret af Jim Kohlberg). Det er historien om en ung mand, som på grund af en hjernetumor ikke kan danne nye hukommelsesspor – han er låst fast i en ’tid uden tid’ – kan intet huske efter slutningen af 1960’erne. En musikterapeut finder ud af, at han responderer på rockmusik fra perioden, ikke mindst The Grateful Dead, og gennem musikken får den unge mand og hans far kontakt med hinanden efter mange års konflikt og adskillelse. Faderen må acceptere, at rocken (stadig) er et kerneelement i sønnens identitet, og at hans eneste mulighed for at nå sønnen er selv at overgive sig til musikken. Filmen er et smukt eksempel på musik som ’det fælles tredje’, der kan knytte mennesker sammen på tværs af alder, kultur og politiske synspunkter. Den er samtidig et udtryk for dette temanummers aktualitet.

Termen ’identitet’ har fået et delvis nyt indhold og en stigende betydning siden midten af det 20. århundrede. I dag spiller begrebet en vigtig rolle i blandt andet filosofi, psykologi, sociologi, antropologi og kulturstudier. Definitionerne er forskellige, teorierne mange, og der tales om både personlig identitet og gruppeidentitet (eller -identifikation). Personlig identitet defineres i dag eksempelvis som „en persons refleksive selvfortolkning af sin personlige biografi“,² mens fagene opererer med forskellige former for kollektive identiteter, knyttet til for eksempel afgrænsede befolkningsgrupper eller subkulturer. Vi forfølger i dette temanummer musiksporet. Udforskningen af emnet ’musik og identitet’ har – i hvert fald for den empiriske musikpsykologiske og -sociologiske forsknings vedkommende – især været bedrevet i Norden og den angelsaksiske verden siden 1990’erne. Også her tales både om musikkens rolle i personlig identitet og dens

---

1 | Sacks 1995 (dansk oversættelse 1996).

2 | Brinkmann 2008, s. 22.

evne til at udtrykke kollektive identifikationer, som når musik kaldes dansk, sort, generationsbestemt eller maskulin.

Vi har kaldt temanummeret *musik som identitet*, fordi vi interesserer os for, hvordan mennesker gennem musikaktiviteter skaber, omskaber og bevarer identitet. Nogle mennesker definerer primært deres identitet gennem deres forhold til musik, for eksempel professionelle musikarbejdere. Andre bruger nok en bestemt slags musik som markør af identitet, typisk i en bestemt fase i livet, men lader også mange andre elementer indgå i deres identitet som mennesker. Musikaktiviteterne kan i øvrigt skifte betydning gennem livet.

En ny dansk folkesundhedsundersøgelse med 14.000 informanter viser,³ at hver fjerde voksne dansker spiller og/eller synger mindst en time om dagen, og at hver tredje på et eller andet tidspunkt i sit liv har sunget i kor eller spillet sammen med andre. Tre ud af fire svarer, at de bruger musik til forskellige formål i hverdagen, for eksempel at regulere deres stemningsleje eller at udtrykke følelser. Musikken spiller med andre ord en vigtig rolle i rigtig mange menneskers liv (utvivlsomt flere end det var tilfældet før 1950'erne). Nogle få (ca. 3%) vælger at gøre musikken til deres levevej, mens det store flertal dyrker musikken i deres fritid. Men også blandt mennesker, der dyrker musikken aktivt som amatører eller som lyttere, kan musikken være en meget vigtig „identitetsmarkør“, som den norske musikforsker Even Ruud kalder det.⁴ Især i ungdomsårene bruger drenge og piger musikken til at markere, hvem de hører sammen med, hvem de adskiller sig fra, og hvem de gerne vil være. Temanummeret belyser musik som identitet på forskellige måder og i forskellige kontekster; men det går som en rød tråd gennem alle artikler, at musikken for informanterne er vigtig og uløseligt knyttet til deres oplevelse af, hvem de selv er, og hvem de er i gang med at blive.

Emnet identitet er vidtfavnende, også selv om man udforsker det gennem en fokuseret optik som musik. Vi har valgt at bringe en oversigtsartikel om forskningen i musik og identitet samt fem empirisk baserede enkeltstudier. Lars Ole Bondes forskningsoversigt giver en bred introduktion til emnets internationale udforskning via en præsentation af en række vigtige teorier og konkrete undersøgelser med musikpsykologien som fokus. Hvilke psykologiske teorier belyser musikkens rolle i identitetsdannelsen (herunder teorier med fokus på narrativitet)? Hvordan forskes der i emnet, og hvilke resultater kan der peges på? Arbejdsmetoderne involverer interviews, dagbøger, selvbiografier og feltarbejde samt forskellige slags analyser af disse datatyper.

De fem øvrige artikler har et vist fællespræg, der gør det muligt at pege på både forskelle og ligheder, hvad angår typer af problemstillinger, genstandsfelter, metoder og resultater. Charlotte Rørdam Larsen og Jens Henrik Koudal interesserer

---

3 Ekholm, Juel & Bonde 2015.

4 Ruud 2013, s. 139.

sig for den identitet, der giver sig udtryk i folks egne fortællinger, henholdsvis biografisk narrative interviews og trykte selvbiografier. Det er to ret forskellige udtryksformer og ikke kun, fordi den ene er mundtlig og den anden skriftlig. Interview-situationen muliggør, at interviewereren vinkler samtalen og følger op med uddybende spørgsmål. Den publicerede selvbiografi er med sin fikserede, skriftlige form udtryk for 'mindearbejde' gennem lang tid og afspejler – bevidst eller ubevidst – litterære greb, som tjener selviscenesættelsen. Begge typer materiale er først og fremmest en formulering af individers trang til at skabe sammenhæng og mening i livsforløbet samt udtrykke livets værdier og tilhørsforhold til mennesker, steder og tidsperioder.

To andre forfattere, Peder Kaj Pedersen og Susan Lindholm, har valgt at fokusere på identiteters kompleksitet. Pedersen analyserer et tidsrum i en dansk komponists liv, et musikkulturelt og identitetsmæssigt vendepunkt, der betød, at han en tid offentligt måtte optræde under pseudonym. Først efterhånden kunne komponisten træde åbent frem som en musiker, der udtrykte sig sideløbende på to meget forskellige musikalske områder, jazz- og kirkemusikområdet, der udgjorde hver sin „slagmark“ i mellemkrigstiden. Pedersen bygger empirisk på en kombination af biografiske kilder (dagbog, scrapbog, breve) og sit personlige bekendtskab (bl.a. interviews) med den nu afdøde komponist. Lindholm interesserer sig for to musikere, der bor i Sverige. De har skabt sig forskellige, sammensatte kunstneridentiteter, men er fælles om at udtrykke, at identitet er resultatet af en forhandling, som kan tage udgangspunkt i kollektive etniske, nationale og kønsmæssige identiteter. Hun analyserer med basis i teorier om blandt andet sort amerikansk kultur og hvid svensk maskulinitet, hvordan en svensk Rhythm&Blues-musiker har skabt sig en hybrid 'US-latino'-identitet mellem Sverige og Mellemamerika, mens en Hip-Hop-artist, hvis forældre kom til Sverige som flygtninge fra Chile i 1980'erne, har formet sig en særlig kunstneridentitet, hvor han optræder som 'svensk' i Chile, som 'chilensk kunstner' uden for Chile og som en slags chilensk-multikulturel svensker i Sverige. Hvor Pedersen skildrer en splittelse i identiteten hos en komponist i ungdomsårene, så opfatter Lindholm sin Rhythm&Blues-musiker som én, der systematisk arbejder på at flytte og sammenvæve identiteter, der allerede forefindes i det kollektive rum. Hun bygger empirisk på interviews, hjemmesider, musikvideoer og specifikke sange. Lindholm og Pedersen analyserer musiker-praksis som en slags selv fremstilling præget af kompleksitet, hybriditet og stedvis uforenelige modsætninger.

Endelig studerer Ansa Lønstrup temaet i et bredere, samfundsmæssigt perspektiv, hvor identitet i de sidste 75 år er forbundet med svækkelsen af traditionelle fællesskaber. Med udgangspunkt i filosofi, æstetisk teori og kulturteori og på basis af deltagerobservation ved offentlige arrangementer argumenterer hun for alternativt at tænke på nye offentlige lytte-rum som nye former for auditivt baserede fællesskaber. Hun er altså på udkig efter noget nyt i tiden og fokuserer

på kollektive lydfænomener og oplevelsen af disse. Artiklens empiri udgøres af henholdsvis en Radiobiograf-produktion og et lydaseret installationskunstværk.

Temaet kan i øvrigt give anledning til at tænke over forskellen mellem professionelle musikeres, amatørmusikeres og almindeligt musikglade menneskers identitet. Det fremgår af Koudals, Pedersens og Lindholms artikler, at det kan være en lang proces, ofte en kamp, at nå frem til en afklaret og tydelig identitet som professionel musiker. Faktorer som køn, etnicitet og placering i et større musikkulturelt mønster har mindst lige så megen indflydelse på processen som personlig overbevisning og ambition. Artiklerne viser også, at disse professionelle musikere arbejder løbende på deres identitetsprojekt; de forhandler og omfortæller aspekter af deres identitet i bestræbelsen på at skabe en sammenhængende livsfortælling. For amatørerne og almindeligt musikglade mennesker, der omtales i Bondes og Rørdams artikler, ser det anderledes ud. Her spiller generationstilhørsforholdet en afgørende rolle, og mange bevarer en livslang kærlighed til den musik, de knyttede sig til i deres ungdom, fordi den skabte – og stadig skaber – mening og sammenhæng i deres oplevelse af sig selv. Dette er sat på spidsen i Oliver Sacks' indledningsvist citerede essay, hvor den hjerneskadede hovedperson kun har musikken tilbage som kilde til oplevelse af sin egen identitet og som medium for kontakt til omverdenen. Noget tilsvarende er karakteristisk for mange mennesker med demens. De kan måske ikke længere, eller kun med besvær, bruge sproget, men mange kan ikke desto mindre synge med på deres barndoms sange og live op ved lyden af deres ungdoms musik.

Tilsammen tegner temanummeret et nuanceret og levende billede af den rolle, musik kan spille i menneskers liv, for nogle som et akkompagnement, for andre som selve hovedmelodien.

Litteratur

- Brinkmann, Svend 2008: *Identitet, udfordringer i forbrugersamfundet*. Klim.
- Ekholm, Ola, Juel, Knud & Bonde, Lars Ole 2015: „Music and Public Health – An empirical study of the use of music in the daily life of the adult Danish citizens and the health implications of musical participation.“ *Arts & Health*, juli 2015.
- Ruud, Even 2013: *Musikk og identitet*. Universitetsforlaget, Oslo. 2. udgave.
- Sacks, Oliver 1995: *An Anthropologist on Mars: Seven Paradoxical Tales*. Knopf, New York.